

ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდოლოგია

რეზიუმე

დავით შოღიაშვილი

სტუ-ს დოქტორანტი

გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების პრობლემა ინდუსტრიული საწარმოების სოციალურად პასუხისმგებელი პრაქტიკის მართვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემაა. სამრეწველო საწარმოთა რაოდენობის პროგრესული ზრდა, რომლებიც აცხადებენ თავიანთი საქმიანობის მაღალ ვალდებულებას გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის პრინციპების მიმართ, წარმოქმნის დეკლარირებული ინფორმაციის საიმედოობას ინდუსტრიულ საწარმოში გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის დონის რეალობასთან დაკავშირებით. ამრიგად, მნიშვნელოვანი ამოცანაა შემუშავდეს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდოლოგია, რომელიც ხელმისაწვდომი და გასაგები იქნება დაინტერესებული მხარეების მთელი წრისთვის. სამუშაოს ამ ნაწილში ვიყენებთ სამრეწველო საწარმოს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების არსებულ მეთოდებს.

საკვანძო სიტყვები: გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა, ინდუსტრიული საწარმო, სამრეწველო საწარმო, ეკოლოგია, კონცეფცია, ინდექსი, რანჟირება, კრიტერიუმი.

პირითადი ტექსტი

სამრეწველო საწარმოს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასება ხორციელდება ზოგადი სამეცნიერო კვლევის მეთოდების (ანალიზის, სინთეზის, ინდუქციის, დედუქციის, ანალოგიის, დაკვირვების, ექსპერიმენტის და ა.შ.) საფუძველზე ტექნიკისა და მეთოდების გამოყენებით. როგორც ინტერდისციპლინარული კატეგორია, მისი შეფასების ეკოლოგიური პასუხისმგებლობა იყენებს სხვადასხვა სფეროებსა და ტექნიკას (მათ შორის სტრატეგიული მენეჯმენტი, სოციოლოგია, მათემატიკური სტატისტიკა), ცხრილი 1. მოცემული სია არ არის ამომწურავი, რადგან იგი მოიცავს მხოლოდ გარკვეულ ინფორმაციას.

ცხრილი 1 - სამრეწველო საწარმოების გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების პირითადი მეთოდების დაჯგუფება [შედგენილია ავტორის მიერ]

ჯგუფური	მეთოდის მაგალითები
1. სტრატეგიული ანალიზის მეთოდები	- SWOT-ანალიზი - PESTE-ანალიზი
2. შედარებითი მიდგომა	- შედარებითი ანალიზი - შეფასების შეფასების მეთოდი - ბენჩმარკინგი
3. საექსპერტო განსჯის მეთოდები	- დელფის მეთოდი - სკრიპტის მეთოდი
4. სოციოლოგიური კვლევის მეთოდები	- კითხვარები და ინტერვიუები - ფოკუს ჯგუფები
5. სტატისტიკური მეთოდები	- ექსტრაპოლაცია - რეგრესიული ანალიზი - კორელაციის ანალიზი
6. შეფასების ეკონომიკური მეთოდები	- ხარჯების და სარგებლის ანალიზი - ხარჯების ეფექტურობის ანალიზი

აღნიშნული მეთოდების გამოყენება შესაძლებელია სამრეწველო საწარმოების ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის შეფასების სხვადასხვა ეტაპზე: შეგროვება, დამუშავება, ინტერპრეტაცია და ა.შ.

მანამდე ჩვენ შევისწავლეთ გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის კონცეფცია, სადაც გამოვლინდა "გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის" კონცეფციის მრავალგანზომილებიანობა, ეს განსაზღვრავს მისი შეფასების მრავალფეროვან მეთოდებს. მათ შორის ყველაზე გავრცელებული და ცნობილია კონკურსები, რეიტინგები და ინდექსები, რომლებიც საშუალებას იძლევა კომპანიების რანჟირებას და მონიტორინგს, ხელი შეუწეონ და წახალისონ ინდუსტრიული საწარმოების ნებაყოფლობითი ინიციატივები გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სფეროში და ასევე ხელს უწყობენ: მსგავსი ინდუსტრიული საწარმოების შედარების სტიმულირებას, პოზიტიური გამოცდილების გადაცემას მუშაობის გასაუმჯობესებლად გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სფეროში ინფორმაციის გამჭვირვალობას.

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში აქტიურად განვითარდა სოციალურად პასუხისმგებელი ინვესტიცია, რომელიც არის ინვესტიციური პროცესი, რომელშიც ინვესტიციის კრიტერიუმებისა და მეთოდების ნებაყოფლობითი და შეგნებულად არჩევის შედეგად გამოიკვეთება ინვესტორის პასუხისმგებლობა საზოგადოების, გარემოსა და მათი მდგრადი განვითარებისთვის მისი ინვესტიციური საქმიანობის შედეგებზე. სოციალურად პასუხისმგებელი ინვესტიციის ობიექტის არჩევის მექანიზმი მოიცავს არა მხოლოდ ფინანსური შეფასების კომპონენტს, არამედ სოციალურს და გარემოსდაცვითს. ასეთი შეფასებისთვის გამოიყენება სპეციალური მარაგების ინდექსები და ვითარდება. მრავალი მეცნიერისა და ინვესტორის აზრით, ასეთი ინდექსები წარმოადგენს საიმედო წყაროს საინვესტიციო პორტფელის ფორმირების, სოციალურად პასუხისმგებელი ინვესტიციური ბაზრის დინამიკის თვალყურისდევნებისა და შეფასებისათვის. დაინტერესებული მხარეები იყენებენ მათ გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ლიდერების გამოსავლენად და პასუხისმგებლობის პრაქტიკის შესადარებლად.

იმისათვის, რომ FTSE4Good ინდექსების სე-

რიაში მოხედეს, სამრეწველო საწარმოებმა უნდა დააკმაყოფილონ გარკვეული კრიტერიუმების ჩამონათვალი. კრიტერიუმების დროულად შეცვლამ უზარმაზარი ზეწოლა მოახდინა სამრეწველო საწარმოებზე, რომ ისინი გამოირიცხოთ მათი სიებიდან მაგრამ, ტაქტიკის შეცვლა გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სფეროში დაბრუნების საშუალებას იძლევა. მნიშვნელოვანია, რომ FTSE4Good ინდექსების სერიაში შესასვლელად, სამრეწველო საწარმო უნდა აკმაყოფილებდეს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სტანდარტებს სამმაგი ფენის მეთოდის გამოყენებით: გარემოს კრიტერიუმები; დაინტერესებული მხარეების წინაშე პასუხისმგებლობის კრიტერიუმები; კრიტერიუმები კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებების სფეროში. აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნული კრიტერიუმების მიღწევა უადრესად რთულია ნებისმიერი სამრეწველო საწარმოსთვის და მოითხოვს მათ დიდ ძალისხმევას ამ კრიტერიუმების შესასრულებლად.

FTSE4Good შეფასების მეთოდოლოგია მოიცავს სამრეწველო საწარმოებთან ყოვლისმომცველ დიალოგს, მათთვის დასმულ კითხვებზე ყველა პასუხის გაცემა უნდა იყოს დეტალური და დადასტურებული რეალური მტკიცებულებებით (ანგარიშგება და დოკუმენტაცია). შედეგი: ექსპერტის დასკვნები და ამის საფუძველზე რანჟირება. თითოეული შეფასებული ფაქტორი მოიცავს გარკვეულ კრიტერიუმებს, რომელთა შესაბამისად ხდება შეფასება.

ამჟამად, პრაქტიკა არ არის ადგილობრივი ინდუსტრიული საწარმოების FTSE4Good ინდექსების სერიაში შესვლის შესახებ. ამის მიუხედავად, წარმოებული საწარმოების ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ინდიკატორების ყოვლისმომცველი შეფასების ინდივიდუალური ელემენტები, რომლებიც გამოიყენება წარმოდგენილი ინდექსების გამოთვლებით, შეიძლება გამოყენებულ იქნას ადგილობრივი ავტორების მიერ გარემოზე პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდოლოგიის შემუშავებისას.

წამყვანი თეორეტიკოსები და პრაქტიკოსები საზღვარგარეთ აღიარებენ რეიტინგების, კონკურსებისა და ინდექსების მნიშვნელოვან როლს სამრეწველო საწარმოების გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასებისას. წარმოდგენილი შეფასების მეთოდების შესწავლის საფუძველზე, ჩვენ შევიმუშავეთ რეკომენდა-

ციები მათი ეფექტურობის გასაუმჯობესებლად. ამრიგად, საჭიროდ მიგვაჩნია სწორი ბალანსის პოვნა სტაბილურობასა (შედეგების გამოქვეყნების ჩათვლით) და გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდების ადაპტირებას შორის. საწარმოებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან კონსტრუქციული დიალოგის შენარჩუნება, ძალაში შესული ცვლილებების შესახებ წინასწარი ინფორმირება.

ასევე, აუცილებელია ისეთი მეთოდების გამჭვირვალობის გაზრდა, როგორიცაა შეჯიბრებები, რეიტინგები და ინდექსები, მათი შედეგების მნიშვნელოვანი გავლენის გათვალისწინებით საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება. კრიტიკურიუმების, წონისა და გაანგარიშების წესების დეტალებთან ერთად, პროცედურების თანმიმდევრულობისა და საიმედოობის დასადასტურებლად, სპეციალიზირებულმა შემფასებლებმა უნდა გაამჟღავნონ ინფორმაციის შეგროვებისა და დადასტურების მიდგომა, ინფორმაცია მათი კვალიფიკაციისა და გამოცდილების შესახებ, გადამოწმების სისტემა და გამოყენებული დაფინანსების მოდელი, რომელიც ყველას ეხმარება. დაინტერესებული მხარეები მიიღებენ გადაწყვეტილებას მათი შეფასების სანდოობის შესახებ. მხოლოდ ამ შემთხვევაში, კონკურსები, შეფასებები და ინდექსები იქნება ეფექტური მეთოდები გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესაფასებლად, რაც ხელს შეუწყობს ინდუსტრიული საწარმოების სამომავლო გაუმჯობესების ეტალონების დასახვას და ხელს შეუწყობს ყველა დაინტერესებულ მხარესთან ეფექტური დიალოგის შექმნას.

თითოეული შეფასების მეთოდის უკან დგას ავტორი ან თუნდაც მთელი გუნდი, მაგრამ თითოეულ მათგანს არ აქვს გარკვეული ოფიციალური სტატუსი, როგორიცაა დიდი სპეციალიზებული ორგანიზაციების რეიტინგები, კონკურსები და ინდექსები. ამასთან დაკავშირებით, გამოვეყოთ საავტორო მეთოდების ცალკეული ჯგუფი, რომელიც სამეცნიერო საზოგადოებაში აღიარებულია გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესაფასებლად.

შეჯამების შემდეგ, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სამრეწველო საწარმოს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების არსებული მეთოდები ხასიათდება მრავალფეროვნებით და მრავალფეროვნების მაღალი ხარისხით.

ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდების სპეციფიკური მახასიათებლების შესახებ გაკეთებული დასკვნებია:

- მეთოდების უმრავლესობის ორიენტირება სოციოლოგიური კვლევის მეთოდების გამოყენებაზე (ინტერვიუები, გამოკითხვები და ა.შ.)

- გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასება ხასიათდება მაღალი სირთულით და რესურსების ინტენსივობით, საკმარისი რაოდენობის მონაცემების არარსებობის გამო (საწყისი მონაცემების ჩათვლით, როდესაც საწარმოს არ დაუყენებია ასეთი ამოცანა), ხანგრძლივ კვლევას საჭიროებს.

- საფრთხე წარმოადგენს შეფასების სუბიექტურობას, მათ შორის სამრეწველო საწარმოს გავლენის პოზიტიურ პერსპექტივაზე ფოკუსირების დროს, რაც ხშირად გამოიხატება კვლევის საფუძველში მოცემული ინდიკატორების წონის კოეფიციენტების ექსპერტულ განსაზღვრაში.

- გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდების უმეტესობა მოითხოვს სპეციალურ ცოდნას, წარმოადგენს სავაჭრო საიდუმლოებას და არ არის საჯაროდ ხელმისაწვდომი, რაც მოითხოვს სპეციალიზებული ორგანიზაციების უშუალო მონაწილეობას.

გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შეფასება კვლავ გადაუდებელ პრობლემად რჩება, როგორც ყველა დაინტერესებული მხარისთვის, ასევე თავად სამრეწველო საწარმოებისთვის, მათ შორის მეტალურგიული მრეწველობისთვის, რომელსაც მნიშვნელოვანი უარყოფითი გავლენა აქვს გარემოზე. როგორც დავადგინეთ, ინდუსტრიის, საწარმოთა ჯგუფის ან კონკრეტული საწარმოს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის გაფართოებული და ყოვლისმომცველი შეფასება დაინტერესებული მხარეების მიერ დამოუკიდებლად ვერ განხორციელდება, საკმარისი რესურსების, პირველ რიგში ინფორმაციისა და დროის არარსებობის გამო. ამრიგად, ჩვენი კვლევის ერთ-ერთი მიზანი იყო მეტალურგიული მრეწველობის სამრეწველო საწარმოების ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის შეფასების მეთოდოლოგიის შემუშავება, რომელიც შედარებით მარტივი იქნებოდა, ფართო სპექტრის ხალხისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციის საფუძველზე და არ საჭიროებდა მნიშვნელოვან დროულ ხარჯებს. ამასთან, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ შეფასება არ დასრულდება, იმის დადგენის გარეშე,

არსებობს თუ არა კავშირი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობასა და ეკონომიკურ განვითარებას შორის. გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა ყალიბდება იქ, სადაც კომპანია არის ეკონომიკურად აქტიური.

ამგვარი შეფასებით უნდა ჩამოყალიბდეს ზოგადი იდეა სამრეწველო საწარმოს, სამრეწველო საწარმოების ჯგუფის ან მთლიანად ინდუსტრიის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის დონის შესახებ, რომელიც დასტურდება საქმიანობის შედეგებით, სოციალური (არაფინანსური) ანგარიშებით, სტატისტიკური მონაცემებით და წარმოადგენს ინფორმაციის ბაზას შემდგომი ანალიზის, პოტენციური რისკების იდენტიფიცირების და ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღებისას. შეფასების ტექნიკა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

- საშუალებას გვაძლევს შევაფასოთ სამრეწველო საწარმოების ეკოლოგიური პასუხისმგებლობა, ერთი ინდუსტრიული საწარმოს, ინდუსტრიული საწარმოების ჯგუფის ან მთლიანად ინდუსტრიის დონეზე ეკონომიკურ განვითარებასთან ურთიერთობის დადგენის გათვალისწინებით.

- საშუალებას გვაძლევს შედარებითი ანალიზი გააკეთოთ სამრეწველო საწარმოების შესახებ, ასევე განსაზღვროთ საუკეთესო პრაქტიკა;

- იძლევა გარკვეული ზოგადი რიცხვითი მნიშვნელობის მიღების შესაძლებლობას სამრეწველო საწარმოების ჯგუფის მიღწევების შესაფასებლად და შეუძლია გახდეს სათანადო შეფასების საფუძველი;

- შეფასება უნდა ეფუძნებოდეს ფარდობით ინდიკატორებს, გამოთვლილი სირთულეების გამომდინარეობის ფორმასთან და მთელი რიგი შეფასების მახასიათებლების პრეზენტაციასთან, გამოყენებულ გაზომვის სისტემებთან და ინფორმაციის წყაროს ხასიათთან (მათ შორის ინდუსტრიის სპეციფიკური საქმიანობის ჩათვლით);

- საჭიროა შედარებით მარტივი გაანგარიშების ალგორითმების და გასაგები ინდიკატორების გამოყენება, რომლებიც ხელმისაწვდომი იქნება დაინტერესებული მხარეებისთვის, რომლებსაც არ აქვთ ღრმა სპეციალური ცოდნა, რაც გამორიცხავს ექსპერტული შეფასებისა და სოციოლოგიური კვლევის გამოყენებას.

კვლევის ამ ნაწილის ძირითადი ჰიპოთეზა იყო: მეტალურგიული ინდუსტრიის სამრეწველო საწარმოების გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის მაღალი დონე მათთვის მომავალში უზრუნველყოფს მაღალ ეკონომიკურ შედეგებს.

ჩვენ ვთვლით, რომ გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა და ეკონომიკური განვითარება დაკავშირებულია და გავლენას ახდენს ერთმანეთზე.

ბაიოყენიშვილი ლიტერატურა

1. Das Gupta S. Tests on multiple correlation coefficient and multiple partial correlation coefficient [статья] // Journal of Multivariate Analysis. 1977. № 7. P. 82-88.
2. Moed H. Statistical relationships between downloads and citations at the level of individual documents within a single journal [статья] // Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2005. № 10. C. 1088-1097.
3. Miri S. Return and Volatility in Tehran Stock Exchange [статья] // Life ScienceJournal. 2013. № 10. P. 1255-1259.

Environmental Liability Assessment Methodology

*David Podiashvili, PhD student
Georgian Technical University*

Summary

The problem of environmental responsibility assessment is one of the most important problems in the management of socially responsible practices of industrial enterprises. The progressive growth of the number of industrial enterprises, which declare their high commitment to the principles of environmental responsibility, generates the reliability of the declared information regarding the reality of the level of environmental responsibility in the industrial enterprise. Thus, an important task is to develop an environmental liability assessment methodology that will be accessible and understandable to the entire stakeholder community. In this part of the work we use the existing methods of assessing the environmental responsibility of an industrial enterprise.

In order to determine the reliability of the hypothesis, we have developed an environmental liability assessment methodology that includes a number of stages.

In summary, it can be boldly said that the existing methods of assessing the environmental responsibility of an industrial enterprise are characterized by diversity and a high degree of diversity.

Conclusions have been made about the specific characteristics of environmental liability assessment methods.

We believe that environmental responsibility and economic development are interrelated and interdependent.

Keywords: Environmental responsibility, Industrial enterprise, Industrial enterprise, Ecology, Concept, Index, Ranking, Criterion.